

hibából: *Keysia*, *Keisia* Sambucus cod. XIV/XVI. sz.; *Cheilla*, *Ceissa* Ranzanus (nyilván *Kei[y]/la*, *C(h)eif/la* alakokból)].

Ez összeállításból látható, hogy a mai m. *Gizella* alak a régibb hazai emlékekben nem fordul elő. Sőt a középkorból Szent István feleségén kívül nálunk egyetlen egy *Gizellát* sem találtam (máskép Wertner, Nyr. 45 : 361); az újkorból sem tudok a névre példát. Valószínűnek tartom, hogy a nevet a XIX. sz.-ban elevenítették fel, de aligha a *Béla*, *Árpád* stb. mintájára. Minthogy a név Németországban mindenkor nagyon el volt terjedve (l. Förstemann, Altd. Namenbuch I²), jöhetett a név egyenesen onnan is. Az első magyar Gizella, a kiról tudomásom van, *gróf Csáky Gizella* férj. gróf Königsegg-Aulendorf Gusztávné, a ki 1824-ben született. A név mai alakját az *Arabella*, *Camilla*, *Petronella* stb. nevek aualógiájára vette fel.

MADZSAR IMRE.

Megjegyzés. A tanulságos egybeállításból azt következtetjük, hogy *Gizella* királynét a korabeli magyarok *Giszilának*, esetleg, de kevésbé valószínűen **Kiszilának* hívták. E kettőből szabályos alakulások volnának a *Giszla* ∞ *Kiszla* $\succ$ *Gészla* ∞ *Készla* $\succ$ **Gészle* ∞ *Készle* (l. egyébként Petz G., Phil. dolg. 10, Förstemann, Altd. Namenbuch I²).

M. J.

Több, plusieurs — mehrere. E cím alatt a M. Tud. Akadémia kézirattára „Vegyes 4-r. 70 sz.“ jelzettel Kazinczy Ferencznek egy sajátkezű följegyzését írzi, melynek következő a tartalma:

„1828. Aprilis' első napjaiban a' felállítandó Magyar Tudós Társaság' organisálása végett a' Nádor Ö Cs. Kir. Fő-Herczogsége által felszöllitattak egygyütt tanácskozáván, midőn Téli Plebánus Horvát Endre a' maga dolgozását felolvasá, abban előfordult ez a' szó is *több*, az azt követni szokott *mint* vagy *-nál* nélkül, a' szerint, a' hogyan a' francziák a' *plusieurs*, a' németek a' *mehrere*, a' Deákok a' *complures* szóval élnek.

Debreczeni Professor Ercsey Úr megszöllala, hogy az nem magyar beszéd; mely igen is rendesnek tetszhetett a' Horvát Endre' fülében, ki engem a' nyelvrontás és az idegen szöllások' áthozása miatt mind hozzám írt leveleiben, mind nyomtatva, megcatedizála.

Helyette ámbár beteg tudóm alig engedé hogy szölljak, én feleltem, hogy a' *mehrere* sem volt jól németül az *als* nélkül; de Klopstock behozá, 's már jó, mert elfogadtatott.

Az én ülésen a' jobb oldalon Gróf Dezsöffy és Báró Mednyánszky között volt, 's midőn a' *több* a' lelkes Elölvülő által vesztég hagyatott, én azon gondolkozám, hogy a' *több* szóval, ezen jelentésben él e az Olasz. Nem emlékezzvén az olasz szóra, megszöllitottam a' Báró Mednyánszky jobbjá mellett ülő Kisfaludy Sándort, ha nem tudja e. *Molte genti*, felelt. Az ezt teszi: sok nép, sokaság, nem a' mit tudni akartam.

Ekkor mondám Gróf Dezsöffynek: Midőn a' minap a' Gróf Teleki ebédjétől eljöttem, hallám, hogy Gróf Széchényi István olasz nyelven parancsolta cselédjének, hogy keresse-elő kalapját. Kérlek, írj egy czéduláskát a' Grófnak, hogy van a' *plusieurs* olaszul.

Gróf Széchényi ezt az eggy szót írta a' visszajött papirosra: qualqueduni.*

* Kazinczy írshibája qualcheduni helyett.

Dezsőffy a' papirosat elszakasztá, és azt írá Széchényinek a' mi itt áll francziául. En még megtoldám a' másfél sorral.

Erre ismét Széchényi felelt 's a mi következik a' Gróf kezével van írva.

(Ezzel végződik Kazinczy kézírata. A papiros üresen maradt helyére két czédula van ragasztva a következő izenetváltással:)

Comment dites vous — kérdi Dessewffy — en Italien: „il y avaient *plusieurs* qui étaient de cet avis“.

Erano qualcheduni — feleli Széchényi — chi hanno avuto questa opinione.

Qualcheduni je crois — írja a másik czédulán Dessewffy — est *quelquesuns*, non *plusieurs*; Kazinczy pedig hozzátoldja: „et nous voudrions savoir comment on dit en italien ce mot *plusieurs*“.

Mi rincresce assai, Caro e fedel Amico — feleli Széchényi — di non poter darvi una risposta bastamente* sicura; ma Io vorrei commettere che l'espressione francese *plusieurs* non può tradursi in Italiano. *Plusieurs* — molti, qualche,** qualcheduni — un gran numero. Questo e l'idioma della Lingua!

S ezzel véget ér az izenetváltás.***

Közli: Sz. K.

SZÓ- ÉS SZÓLÁSMAGYARÁZATOK.

Füstén. KÖVY SÁNDOR (M. polg. törv. 33. l.) a nemesek azon kiváltságáról szólva, hogy jussaikban s javaikban megháborítani, annyival inkább személyesen elfogni őket nem szabad, hanemha forma szerint törvénybe idéztettek s ítéltettek, így folytatja: „De akárki által is megfogattathatnak l. a' tolvajok, paráznák, gyilkosok és gyújtogatók, *füstén*, hevenyébe (flagranti), az az a' gonosz téteményen helybe kapattatva, vagy onnan folyvást üldözöbe vétetve, ha mindjárt a' munkába vett gonosz szándékot végre nem hajtották is“.

Az idézett sorok *füstén* szavára felhívja figyelmünket a hozzá fűzött jegyzet (u. o. 34. l.), mely szerint: „*Füstén* előfordul a' régi magyar könyvekben“. Utánajártunk szótárainkban, de a szót oly értelmezéssel, a hogyan Kövy használja, egyikben sem találtuk meg. A NySz. és OklSz. adatai közt felhozott példákban — kivéve egyet, melyre alább még rátérünk — a *füstén*, *füstén*, *fisten* kifejezés mindenütt am. *domi*, *in suo domicilio*, *zu hause*, *in seiner wohnung*. Ily értelme azonban a Kövy *füstén* szavának nem lehet. Helyes magyarázatára a *füst* szónak egy összetétele s egy szólás vezet bennünket, melyet BARÓTY SzD. (Kisdéd Szót. 1792, 69. l.), CzF. (II. 992. l.) s utánok BALLAGI (A m. ny. teljes Szót. I. 441., 442. l.) jegyezték fel. CzF. szerint: „*Füstnyom* képes kifejezés, s jelent oly rossz

* Bastantemente helyett.

** A *qualche* és *qualcheduno* névmásokhoz SZÉCHENYI csinálta a többest.

*** Különös, hogy a *parecchi* egyiköknek sem jutott eszébe.